

Розширена анотація

Самостійність і незалежність місцевих бюджетів, закріплена у Бюджетному кодексі, можлива лише за умови належного забезпечення органів влади відповідними джерелами доходів, частину яких мали б забезпечувати запроваджені на відповідній території місцеві податки і збори. В роботі проаналізовано динаміку надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів за 2007 – 2016 рр. Розрахунки демонструють позитивну динаміку надходжень місцевих податків і зборів до бюджету. За період 2007 – 2016 рр. останні зросли з 729,9 млн грн до 42,3 млрд грн. Одночасно відбулося збільшення частки місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів: з 1,64 % до 28,77 %, у загальній сумі доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів). Додатково продемонстровано значущість місцевих податків і зборів у формуванні доходів окремих місцевих бюджетів (м. Києва, м. Львова, м. Одеси, м. Харкова тощо).

В роботі названо та описано етапи становлення системи місцевого оподаткування в Україні. 1 етап (1993 – 2010 рр.); 2 етап (2011 – 2014 рр.), 3 етап (з 2015 р.). Перший етап розпочинається із набуттям 5 червня 1993 р. чинності Декретом Кабінету Міністрів України № 56-93 від 20 травня 1993 р. «Про місцеві податки і збори» та триває до кінця 2010 р. Загальна кількість місцевих податків і зборів протягом цього часу коливається від 14 до 18 платежів, з яких 2 – місцеві податки і решта – місцеві збори. З 20 березня 1997 р. законодавець визначає шість платежів з цього переліку, які за наявності об'єктів оподаткування або умов, з якими пов'язане запровадження цих податків і зборів, є обов'язковими для встановлення місцевими радами; решта запроваджується на розсуд відповідного органу влади.

Протягом 2 етапу розвитку системи місцевого оподаткування в Україні склад місцевих податків і зборів змінено кардинально: на згадку з минулого у переліку таких платежів лишилися тільки два збори: за місця для паркування транспортних засобів, що замінив собою збір за паркування транспортних засобів, та туристичний збір, у якому поєднали чинні раніше готельний та курортний збори. Головними придбаннями у когорті місцевих платежів у цьому періоді стали перенесений зі складу загальнодержавних податків єдиний податок та новозапроваджений податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Найвагоміші надходження місцевим бюджетам протягом 2011 –

2014 рр. забезпечив саме єдиний податок. Фіскальна значимість решти платежів була, відповідно, суттєво нижчою.

З 2015 р. (3 етап розвитку системи місцевого оподаткування в Україні) групу місцевих податків і зборів поповнюють платою за землю, яка до цього моменту значилася у складі загальнодержавних податків, та новозапровадженим транспортним податком. Одночасно скасовується збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

Відзначено, що збільшення абсолютних показників надходжень від місцевих податків і зборів до бюджету на 2-3 етапах розвитку системи місцевого оподаткування забезпечене саме завдяки платі за землю та єдиному податку, переміщеним з групи загальнодержавних платежів. Підкреслено, що не останню роль у формуванні зазначених тенденцій відіграли і пертурбації, викликані змінами у бюджетному законодавстві, що набули чинності з 2015 р. Йдеться, насамперед, про втрату (часткову чи повну) бюджетами місцевого самоврядування надходжень за основним бюджетоформуючим податком – на доходи фізичних осіб.

Зазначено, що підвищення автономії місцевого самоврядування за рахунок зростання частки місцевих податків і зборів з відповідним зменшенням залежності територіальних одиниць від закріплених доходів, що фактично є єдиним позитивним моментом проведених трансформацій, наражається на ризик можливого примусового вилучення таких платежів до державної скарбниці: норма про місце їх спрямування відсутня у законодавстві з 2011 р. Для того, щоб здійснювані бюджетно-податкові реформи не виявилися черговою декларацією про наміри, а стали реальним стимулом та передумовою посилення фінансової незалежності місцевих бюджетів, названі законодавчі колізії мають бути терміново усунені.

Важливим у даному контексті є також надання місцевим радам можливості повноцінно реалізовувати власні повноваження у частині запровадження та встановлення умов справляння на ввірених їм територіях місцевих податків і зборів. Так, місцеві ради значною мірою обмежені у своїх повноваженнях у частині запровадження та встановлення умов справляння на ввірених їм територіях місцевих податків і зборів. Виключний перелік таких платежів визначений Податковим кодексом України, тож запровадження будь-яких нових податків чи зборів неможливе. При цьому органи місцевої влади зобов'язані своїми рішеннями встановлювати податки, віднесені до

групи обов'язкових платежів (плата за землю, єдиний та транспортний податки). Певна свобода у даному контексті передбачена лише у частині прийняття рішення щодо впровадження чи невпровадження добровільних для встановлення податків і зборів (на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; за місця для паркування транспортних засобів; туристичного збору).

Податкове законодавство обмежує почасти й право рад на затвердження податкових ставок: їх мінімальні та максимальні (чи лише максимальні) розміри уже зафіксовані Верховною радою. Транспортний податок та єдиний податок для платників 3-ої і 4-ої груп узагалі стягуються у безальтернативному порядку за єдиними для усіх, зафіксованими у Податковому кодексі, ставками.

Такий стан речей незаконно звучує надані місцевому самоврядуванню повноваження у частині встановлення місцевих податків і зборів та логічно змушує узяти під сумнів правомірність віднесення окремих з визначених податковим законодавством місцевих податків і зборів до даної групи. Автор не підтримує надмірну свободу у даних питаннях, хоча й зауважує про неприпустимість її цілковитого обмеження.

Повний текст статті див. за посиланням:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Fu_2018_1_8